

**Prawo zobowiązań -
część ogólna.
System Prawa
Prywatnego. Tom 6**

Wydanie 4.

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Rozdział I. Odpowiedzialność odszkodowawcza¹

Spis treści

	Nb
§ 1. Odpowiedzialność odszkodowawcza – uwagi ogólne	1
I. Istota i względny charakter odpowiedzialności odszkodowawczej	1
II. Stosunek odpowiedzialności odszkodowawczej do odpowiedzialności prawnej i cywilnej	5
III. Rozwój odpowiedzialności odszkodowawczej	15
1. Geneza	15
2. Stan obecny	18
3. Perspektywy	20
4. Unifikacja	23
IV. Typy odpowiedzialności odszkodowawczej	29
1. Celowość wyróżnienia	29
2. Kryterium pełności – odesłanie	30
3. Kryterium ekonomicznego rozkładu ciężaru odpowiedzialności	31
4. Kryterium sprawstwa	35
V. Reżimy odpowiedzialności odszkodowawczej	39
1. Uwagi ogólne	39
2. Systematyka reżimów odpowiedzialności	42
3. Odpowiedzialność z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania	45
4. Odpowiedzialność z tytułu czynów niedozwolonych	50
A. Uwagi ogólne	50
B. Odpowiedzialność za produkt niebezpieczny	53
C. Odpowiedzialność z tytułu szkód legalnych	55
5. Odpowiedzialność z tytułu wykonywania praw podmiotowych	62
6. Odpowiedzialność gwarancyjna	65
7. Odpowiedzialność z tytułu poniesienia szkody we wspólnym lub cudzym interesie	68
VI. Struktura oraz zakres stosowania przepisów KC o odpowiedzialności odszkodowawczej	70
VII. Przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej	76
1. Uwagi ogólne	76
2. Szkada bezprawna	77
3. Zdarzenie, z którym ustawa wiąże powstanie odpowiedzialności	89
4. Związek między zdarzeniem, z którym ustawa łączy powstanie odpowiedzialności, a szkodą – odesłanie	90
VIII. Poszkodowany	91

¹ Rozdział niniejszy porusza problematykę omówioną jednocześnie w monografii pt. „Szkoda na mieniu i jej naprawienie”, która ukazała się nakładem Wydawnictwa C.H. Beck w 2021 r. Wywód zawarty w tym opracowaniu został uzupełniony o kwestie natury ogólnej dotyczące szkody na osobie, poddane głębszej analizie w rozdz. III, § 28.

Rozdział I. Odpowiedzialność odszkodowawcza

1. Względny charakter stosunku odszkodowawczego	91
2. Szkoda zbiorowa. Szkoda ekologiczna	92
3. Sprawca szkody jako poszkodowany	96
4. Ograniczenie indemnizacji do bezpośrednio poszkodowanego	97
5. Szkoda osoby trzeciej	107
6. Poszkodowany a powiązania rodzinne	108
A. Uwagi ogólne	108
B. Roszczenia dziecka przeciwko matce	110
C. Mażeńskie stosunki majątkowe	112
7. Szkoda na tle wspólności praw	114
8. Szkoda na osobie	120
9. Silny wstrząs psychiczny jako konsekwencja szkody na osobie	127
10. Dziecko poczęte jako poszkodowany	133
11. Dziecko poszkodowane wskutek zdarzeń prekoncepcyjnych	137
12. Poszkodowany w reżimie odpowiedzialności z tytułu niewykonania zobowiązania	139
IX. Zasady odpowiedzialności odszkodowawczej	144
1. Uwagi ogólne	144
2. Zasada winy	146
A. Uwagi ogólne	146
B. Pojęcie winy	151
C. Stosunek winy do szkody	155
D. Formy winy	161
3. Zasada bezprawności	164
A. Uwagi ogólne	164
B. Bezprawność względna	169
4. Zasada ryzyka	182
5. Zasada odpowiedzialności absolutnej	187
6. Zasada słuszności	195
X. Wpływ zasady odpowiedzialności odszkodowawczej na rozmiar odszkodowania	198
1. Uwagi ogólne	198
2. Uwagi szczegółowe	202
A. Powstanie odpowiedzialności	202
B. Wyłączenie odpowiedzialności	203
C. Rozmiar odpowiedzialności	204
D. Wyłączenie wygaśnięcia roszczeń odszkodowawczych	206
E. Uwagi na tle poszczególnych instytucji	207
XI. Funkcje odpowiedzialności odszkodowawczej	209
1. Pojęcie funkcji odpowiedzialności odszkodowawczej	209
2. Funkcje odpowiedzialności odszkodowawczej – uwagi ogólne	210
3. Funkcja kompensacyjna	212
A. Uwagi ogólne	212
B. Funkcja kompensacyjna a zasady: restytucji i pełnego odszkodowania	214
C. Funkcja kompensacyjna a sposoby naprawienia szkody	218
D. Funkcja kompensacyjna a uszczerbek niemajątkowy	219
E. Funkcja kompensacyjna a zasada odpowiedzialności	220
F. Funkcja kompensacyjna a reżim odpowiedzialności	223
G. Funkcja kompensacyjna a gwarancyjny typ odpowiedzialności ..	226
H. Uwagi szczegółowe	227
4. Funkcja prewencyjna	229
5. Funkcja represyjna	235

6. Funkcja reparycyjna	239
§ 2. Pojęcie i rodzaje szkody	242
I. Ogólne pojęcie szkody	242
1. Pojęcie szkody. Uwagi wstępne	242
2. Niekorzystność uszczerbku	248
3. Szczególne definicje legalne szkody	250
4. Znaczenie woli poszkodowanego	252
5. Brak prawnego uzasadnienia	256
6. Szkoda naturalna i normatywna	258
7. Metoda dyferencyjna	263
8. Hipoteza dyferencyjna	277
9. Zasada pełnego odszkodowania	287
10. Zasada restytucji	291
11. Szkoda a zubożenie i wzbogacenie	294
II. Szkoda majątkowa i niemajątkowa	298
1. Pojęcia szkody majątkowej i niemajątkowej	298
2. Ograniczenie naprawienia szkody niemajątkowej do reżimu odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych	311
III. Szkoda jako naruszenie – szkoda jako skutek naruszenia	315
IV. Szkoda na mieniu i szkoda na osobie	323
1. Szkoda na mieniu i na osobie	323
2. Przedmiot ochrony odszkodowawczej	329
A. Uwagi ogólne	329
B. Szkoda czysto majątkowa	334
C. Ochrona wierzytelności	336
V. Postaci szkody majątkowej	342
1. Straty i utracone korzyści. Uwagi ogólne	342
2. Szkoda ewentualna	346
3. Szkoda bezpośrednia i pośrednia	354
4. Dodatni i ujemny interes poszkodowanego	359
VI. Straty	374
1. Pojęcie strat	374
2. Utrata roszczenia	380
3. Obciążenie pasywami	382
4. Wydatki	387
VII. Utracone korzyści	393
1. Pojęcie utraconych korzyści	393
2. Korzyści niezgodne z prawem bądź niegodziwe	402
3. Utrata korzyści jako szkoda obecna albo przyszła	404
4. Ocena <i>ex post</i>	406
5. Ustalenie rozmiarów utraconych korzyści	408
§ 3. Ustalenie rozmiaru szkody prawnie relewantnej	410
I. Związek przyczynowy	410
1. Uwagi ogólne	410
2. Zakres zastosowania art. 361 § 1 KC	418
3. Funkcje art. 361 § 1 KC	422
4. Związki normatywne	425
5. Teoria warunkowości	428
6. Adekwatny związek przyczynowy	437
A. Uwagi ogólne	437
B. Kierunki teorii adekwatnej	447
C. Ocena teorii adekwatnej	451
D. Podwyższenie prawdopodobieństwa	452

E. Dowód związku przyczynowego	457
7. Przechodność związku przyczynowego	463
8. Związek przyczynowy bezpośredni	469
9. Przyczynowość zaniechania	472
10. Utrata korzyści	474
11. Związek przyczynowy adekwatny a bezprawność względna	476
12. Stosunek związku przyczynowego do winy	477
13. Podatność na doznanie szkody	481
14. Związki konieczne i przypadkowe	485
15. Wielość przyczyn	486
A. Pozorny zbieg przyczyn	486
B. Inne przypadki, w których nie zachodzi zbieg przyczyn	491
C. Hipotetyczna przyczynowość alternatywna	494
D. Rzeczywisty zbieg przyczyn – uwagi ogólne	502
E. Przyczynowość alternatywna	506
F. Przyczynowość kumulatywna	515
G. Inne przypadki zbiegu przyczyn	517
H. Legalne zachowanie alternatywne	518
II. Obiektywne bądź subiektywne kryteria ustalenia rozmiaru szkody	523
1. Uwagi historyczne	523
2. Prawo pozytywne	525
A. Uwagi ogólne	525
B. Szkada na osobie	534
C. Dobra niematerialne – wzmianka	537
D. Przypadki zastosowania metody obiektywnej	538
III. Wpływ systemu danin publicznych na rozmiar szkody prawnie relewantnej	539
1. Uwagi ogólne	539
2. Podatek od towarów i usług	540
3. Podatek dochodowy od osób fizycznych	541
4. Składki na ubezpieczenia społeczne	544
IV. Czas i miejsce miarodajne dla ustalenia rozmiaru szkody	545
1. Czas miarodajny dla ustalenia rozmiaru szkody	545
2. Miejsce miarodajne dla ustalenia rozmiaru szkody	558
V. Szkada obecna i szkoda przyszła	560
1. Pojęcia szkody obecnej i przyszłej	560
2. Naprawienie szkody przyszłej – zasada	562
3. Wyjątki	568
VI. Wyrównanie korzyści z uszczerbkiem	570
1. Uwagi ogólne	570
2. Zbieg roszczeń	585
3. Przyczynienie poszkodowanego <i>a compensatio lucri cum damno</i>	590
4. Świadczenia z ubezpieczeń majątkowych	592
5. Świadczenia z ubezpieczeń osobowych	594
6. Szkada na osobie	600
A. Emerytury i renty oraz zasiłki chorobowe	600
B. Świadczenia z ustawy wypadkowej	605
C. Dobrowolne datki dla poszkodowanego	608
D. Nabycie spadku	609
E. Odprawa pośmiertna	613
F. Zasiłki ze źródeł publicznych	615
G. Zarobki poszkodowanego	618
H. Zaoszczędzone wydatki	619

Rozdział I. Odpowiedzialność odszkodowawcza

I. Roszczenia alimentacyjne poszkodowanego do osób trzecich . . .	621
VII. Ciężar dowodu istnienia i rozmiarów szkody. Zastosowanie	
art. 322 KPC	624
1. Ciężar dowodu szkody – uwagi ogólne	624
2. Utrata korzyści	627
3. Szkoda na osobie	630
4. Związek przyczynowy – odesłanie	631
5. Zastosowanie art. 322 KPC	632
A. Uwagi ogólne	632
B. Uwagi szczegółowe	639
§ 4. Naprawienie szkody	640
I. Sposoby naprawienia szkody	640
II. Wybór sposobu naprawienia szkody	661
III. Przywrócenie stanu poprzedniego	670
1. Postaci restytucji	670
2. Restytucja w przypadku uszkodzenia dóbr używanych	679
IV. Naprawienie szkody w pieniądzu	682
1. Uwagi ogólne	682
2. Odszkodowanie pieniężne jako uzupełnienie przywrócenia stanu poprzedniego	683
3. Pokrycie uszczerbków wywołanych naprawami własnymi poszkodowanego	684
4. Odszkodowanie w przypadku zniszczenia bądź znacznego uszkodzenia rzeczy używanych	688
5. Odsetki opóźnienia od odszkodowania pieniężnego	690
§ 5. Czynniki wpływające na wysokość odszkodowania	693
I. Uwagi wprowadzające	693
1. Ekspozycja problematyki	693
2. Charakter wyroku odszkodowawczego	696
II. Przyczynienie poszkodowanego	697
1. Uwagi ogólne	697
2. Postaci przyczynienia	715
3. Problematyka procesowa	721
4. Uwagi szczegółowe	722
5. Przyczynienie osób innych niż poszkodowany	726
6. Kryteria zmniejszenia odszkodowania	729
III. Ustawowe modyfikacje zasady pełnego odszkodowania	735
1. Uwagi ogólne	735
2. Uwagi szczegółowe	736
A. Szczególne ukształtowanie szkody prawnie relewantnej	736
B. Limity kwotowe odszkodowania	738
3. Zbieg roszczeń a ustawowe modyfikacje zasady pełnego odszkodowania	741
IV. Umowne odstępstwa od zasady pełnego odszkodowania	745
1. Uwagi ogólne	745
2. Umowy dotyczące odpowiedzialności odszkodowawczej	748
A. Uwagi wstępne	748
B. Szczególne określenie przesłanek odpowiedzialności	749
C. Szczególne określenie szkody prawnie relewantnej	756
D. Pułap odszkodowania	757
E. Ograniczenie odpowiedzialności do części majątku dłużnika	758
F. Umowy procesowe	759
G. Umowy dotyczące istniejącego długu odszkodowawczego	760
V. Sądowe miarkowanie odszkodowania	761
VI. Ustalenie odpowiedzialności za szkodę przyszłą	767

Literatura: *A. Agopszowicz*, Glosa do uchw. SN z 20.5.1969 r., III CZP 20/69, OSPiKA 1970, Nr 12, poz. 246; *tenże*, Glosa do uchw. SN z 7.4.1970 r., III CZP 17/70, OSPiKA 1971, Nr 9; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 3.5.1985 r., II CR 121/85, Pal. 1988, Nr 1–2; *tenże*, Obowiązek zapobieżenia szkodzie. Podstawa i zakres, Wrocław 1978; *tenże*, Odpowiedzialność za szkody wyrządzone robotami górniczymi, Warszawa 1964; *tenże*, Roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej w stanie wyższej konieczności. Zakres i treść, Problemy Prawne Górnictwa 1987, Nr 10; *M. Ahlt, M. Szpunar*, Prawo europejskie, Warszawa 2005; *E. Bagińska*, Nowe unormowanie odpowiedzialności cywilnej za produkt, PS 2000, Nr 9; *taż*, Odpowiedzialność deliktowa w razie niepewności związku przyczynowego. Studium prawnoporównawcze, Toruń 2013; *taż*, Odpowiedzialność odszkodowawcza za wykonywanie władzy publicznej, Warszawa 2006; *B. Balas-Noszczyk, K. Malinowska*, W sprawie dopuszczalności spełnienia świadczenia z umowy ubezpieczenia w formie restytucji naturalnej (przywrócenia stanu poprzedniego), PA 1998, Nr 4; *J. Balcarczyk*, Roszczenie odszkodowawcze oparte na normie art. 24 § 2 k.c. służące w razie naruszenia prawa do wizerunku osoby powszechnie rozpoznawalnej, w: Odpowiedzialność w prawie cywilnym (red. *P. Machnikowski*), AUWr Nr 2897, Prawo CCC, Wrocław 2006; *Z. Banaszczyk*, Glosa do wyr. SN z 15.4.1999 r., I CKN 1012/97, OSP 2001, Nr 1, poz. 2; *L. Belza*, Dopuszczalność stosowania odpowiedzialności in solidum w ramach czynów niedozwolonych, PiP 1995, Nr 7; *G. Bieniek*, Odpowiedzialność cywilna za wypadki drogowe na tle obowiązkowych ubezpieczeń komunikacyjnych, Warszawa 1983; *S. Biernat*, w: Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe (red. *J. Barcz*), Warszawa 2004; *B. Bładowski, A. Gola*, Szkada i odszkodowanie, Warszawa 1984; *J. Bleszyński*, Ochrona autorskich praw majątkowych. Roszczenie o wydanie korzyści, Warszawa 1989; *J. Boć*, Wyrównanie strat wynikłych z legalnych działań administracji, Wrocław 1971; *J. Bogusławska-Klejment*, Roszczenia odszkodowawcze z tytułu wadliwych decyzji administracyjnych, Jaktorów 2000; *W. van Boom*, Pure economic loss. A comparative perspective, w: Pure Economic Loss (eds. *W.H. van Boom, H. Koziol, C.A. Witting*), Vienna–New York 2004; *J. Borkowski*, w: *B. Adamiak, J. Borkowski*, Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz, Warszawa 1996; *L. Bosek*, Bezprawie legislacyjne, Warszawa 2007; *tenże*, W sprawie kwalifikacji więzi rodzinnej jako dobra osobistego, FP 2015, Nr 3; *Z. Brodecki*, Obowiązek naprawienia szkód o rozmiarach katastrofalnych, Gdańsk 1978; *J. Brol*, Odpowiedzialność odszkodowawcza za wypadki przy pracy i choroby zawodowe, Warszawa 1981; *A. Brzozowski*, Recenzja monografii A. Kocha, NP 1976, Nr 3; *M. Bussani, V.V. Palmer*, The notion of pure economic loss and its setting, w: Pure economic loss in Europe, Cambridge 2003; *M. Byrska*, Glosa do wyr. SN z 22.6.1972 r., I PR 186/72, OSPiKA 1974, Nr 3, poz. 52; *E. v. Caemmerer*, Das Problem der überholenden Kausalität im Schadensersatzrecht, w: *E. von Caemmerer*, Gesammelte Schriften, t. I, Rechtsvergleichung und Schuldrecht, Tübingen 1968; *M. Chlamtacz*, Sposoby wynagrodzenia szkody w polskim kodeksie zobowiązań i w prawodawstwach nowożytnych, Lwów 1936; *W. Czachórski*, O ochronie autorskich praw majątkowych przez wydanie uzyskanych korzyści, AUMCS, vol. XXIX, 1, Sectio G, Lublin 1982; *tenże*, Odpowiedzialność kontraktowa i jej stosunek do odpowiedzialności deliktowej według k.c., NP 1964, Nr 10; *tenże*, Odpowiedzialność odszkodowawcza w ramach tzw. ujemnego interesu umowy, RPEiS 1968, Nr 3; *tenże*, Ustalenie wysokości odszkodowania według przepisów kodeksu zobowiązań (Przyczynek do art. 158 § 1 kodeksu), NP 1958, Nr 4 i 5; *tenże*, W sprawie interpretacji art. 158 § 2 k.z., NP 1957, Nr 11; *tenże*, Zarys prawa zobowiązań. Część ogólna, Warszawa 1963; *tenże*, Zasady i funkcje odpowiedzialności cywilnej według kodeksu cywilnego – ich ewolucja, w: Studia z prawa zobowiązań (red. *Z. Radwański*), Warszawa–Poznań 1979; *tenże*, Zbieg odpowiedzialności cywilnej według kodeksu zobowiązań, Warszawa 1960; *M. Czajkowska-Dąbrowska*, Jeszcze o wyłączności winy lub przyczyny, NP 1976, Nr 7; *R. Czarnecki*, Uwagi w sprawie chwili właściwej dla określenia wartości rzeczy na tle art. 160 k.z., NP 1960, Nr 3; *S. Dalka*, Problem związku przyczynowego w prawie cywilnym, ZNUGd, Prawo 1976, Nr 3; *J. Dąbrowa*, Odpowiednie ograniczanie rozmiarów obowiązku naprawienia szkody na tle kodeksu cywilnego, PiP 1968, Nr 1; *taż*, Wina jako przesłanka odpowiedzialności cywilnej, Wro-

claw 1968; *T. Diupero, K.J. Pawelec*, Roszczenia z ubezpieczenia OC w razie uszkodzenia lub zniszczenia samochodu, MoP 2000, Nr 1; *B. Dobrzański*, Glosa do wyr. SN z 7.10.1960 r., 4 CR 93/60, OSPiKA 1963, Nr 9, poz. 232; *A. Doliwa*, Glosa do wyr. SA w Warszawie z 22.2.2002 r., IAcA 1309/00, MoP 2003, Nr 1; *P. Drapala*, Odpowiedzialność odszkodowawcza pełnomocnika rzekomego, PPH 2002, Nr 9; *A. Duży*, Dyferencyjna metoda ustalania wysokości szkody, PiP 1993, Nr 10; *T. Dybowski*, Adekwatny czy konieczny związek przyczynowy, Pal. 1961, Nr 7; *tenże*, Glosa do uchw. SN z 7.4.1970 r., III CZP 17/70, OSPiKA 1971, Nr 9, poz. 169; *tenże*, Ochrona własności w polskim prawie cywilnym (rei vindicatio – actio negatoria), Warszawa 1969; *tenże*, Odszkodowanie za naruszenie posiadania, NP 1973, Nr 1; *tenże*, Przyczynowość jako przesłanka odpowiedzialności. Zagadnienia wybrane, NP 1962, Nr 1; *tenże*, Stosunek art. 436 k.c. do art. 471 i 474 k.c., w: Studia z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa dla uczczenia 50-lecia pracy naukowej prof. dr. hab. Adama Szpunara (red. *A. Rembeliński*), Warszawa–Łódź 1983; *tenże*, W sprawie przyczynienia się poszkodowanego do powstania szkody (przyczynek do dyskusji nad treścią art. 362 k.c.), NP 1977, Nr 6; *A. Dyoniak*, Pozycja nasciturusa na obszarze majątkowego prawa prywatnego, RPEiS 1994, Nr 3; *P. Dzienis*, Odpowiedzialność cywilna władzy publicznej, Warszawa 2006; *A. Ehrenzweig*, System des österreichischen allgemeinen Privatrechts, t. 2, cz. 1, Wien 1928; *J. Esser, E. Schmidt*, Schuldrecht. Allgemeiner Teil, t. I, cz. 2, Heidelberg 1993; *W. Fikentscher*, Schuldrecht, Berlin–New York 1997; *K. Gandor*, Prawa podmiotowe tymczasowe (ekspektatywy), Wrocław–Warszawa–Kraków 1968; *S. Garlicki*, Dopuszczalność ograniczenia wysokości renty należnej z tytułu szkody na osobie, NP 1968, Nr 1; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 24.6.1965 r., I PR 205/65, OSPiKA 1966, Nr 9, poz. 205; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 17.4.1967 r., II PR 162/67, NP 1968, Nr 4; *tenże*, Odpowiedzialność cywilna za nieszczęśliwe wypadki, Warszawa 1971; *tenże*, Związek przyczynowy przy szkodzie na osobie, NP 1957, Nr 10; *S. Garlicki, M. Piekarski, A. Stelmachowski*, Odpowiedzialność cywilna za niedobory, Warszawa 1970; *Z. Gawlik*, Miarkowanie wysokości odszkodowania, PUG 1988, Nr 5–6; *tenże*, Odpowiedzialność absolutna w polskim prawie odszkodowawczym, w: Prace cywilistyczne (red. *S. Wójcik*), Warszawa 1990; *tenże*, Odpowiedzialność cywilna za szkody wyrządzone pokojowym wykorzystaniem energii atomowej, NP 1988, Nr 2–3; *B. Gnela*, Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny, Kraków 2000; *E. Gniewek*, Z problematyki prawnej umów przedwstępnych, NP 1970, Nr 7–8; *R. Golat*, Prawo autorskie i prawa pokrewne, Warszawa 1999; *Z. Gordon*, Umowne klauzule egzoneracyjne w stosunkach obrotu uspołecznionego, AUL 1988, Nr 34; *Z. Gostyński*, Obowiązek naprawienia szkody w nowym ustawodawstwie karnym, Kraków 1999; *J. Górski*, Przygotowanie umowy w świetle kodeksu zobowiązań, Poznań 1938; *P. Granecki*, Culpa in contrahendo, PPH 2001, Nr 3; *tenże*, Odpowiedzialność sprawcy szkody niemajątkowej na podstawie art. 448 k.c., SP 2002, Nr 2; *tenże*, Odpowiedzialność za produkt niebezpieczny, PL 2001, Nr 1; *tenże*, W sprawie wykładni art. 362 kodeksu cywilnego, PiP 2003, Nr 1; *tenże*, Wybrane zagadnienia wykładni art. 362 k.c. – na marginesie wypowiedzi profesora Tomasza Pajora, Pal. 2005, Nr 1–2; *tenże*, Zasada bezwzględnej odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną umyślnie (według kodeksu cywilnego), SP 2000, Nr 3–4; *P. Grenich*, Przyczynienie się małoletniego do wyrządzenia szkody, Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego 2006, Nr 2; *S. Grobel*, Stwierdzenie szkody i obliczanie jej wysokości, SIS 1985, t. 10; *S. Gronowski*, Dochodzenie roszczeń z tytułu szkód w przewozie kolejowym, Warszawa 1979; *T. Grzeszak*, Dobro osobiste jako dobro zindywidualizowane, w: Experientia docet. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Elżbiecie Traple (red. *P. Kostański, P. Podrecki, T. Targosz*), Warszawa 2017; *S. Grzybowski*, Akt administracyjny jako źródło stosunków obligacyjnych, PiP 1967, Nr 9; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 13.10.1965 r., II CR 451/64, OSPiKA 1966, Nr 12, poz. 274; *tenże*, Ochrona dóbr osobistych, Warszawa 1957; *S. Hadrowicz*, Koszty „nieodpłatnej” opieki a pojęcie szkody podlegającej kompensacji na podstawie art. 444 § 1 k.c. Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 22 lipca 2020 r., III CZP 31/19, OSP 2021, Nr 6; *taż*, Nieodpłatna opieka jako koszt w świetle art. 444 § 1 KC, SPP 2021, Nr 2; *taż*, Roszczenie o restytucję pieniężną a sprzedaż uszkodzonego

pojazdu – glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 10.06.2021 r., IV CNPP 1/21, Glosa 2022, Nr 4; *S. Hadrowicz, P. Ratusznik*, O tak zwanej „restytucji pieniężnej” – przyczynek do rozważań na temat zakresu ochrony poszkodowanego, PS 2022, Nr 7–8; *M. Herdegen*, Prawo europejskie, Warszawa 2004; *J. Hermanowski, J.D. Jastrzębski*, Konwencja wiedeńska. Komentarz, Warszawa 1997; *M. Jagielska*, Odpowiedzialność za produkt, MoP 2000, Nr 8; *taż*, Podstawy odpowiedzialności za produkt, Warszawa 2004; *J. Jastrzębski*, Glosa do wyr. SN z 11.10.2001 r., II CKN 578/99, PPH 2003, Nr 4; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 14.1.2005 r., III CK 193/04, OSP 2006, Nr 7–8, poz. 89; *tenże*, Interferencje adekwatnej przyczynowości oraz winy przy odpowiedzialności za szkodę majątkową, PS 2004, Nr 7–8; *tenże*, Kilka uwag o naprawieniu szkody niemajątkowej, Pal 2005, Nr 3–4; *tenże*, O wyprzedzającej przyczynowości, KPPryw. 2003, Nr 3; *tenże*, Umowa gwarancyjna, Warszawa 2021; *J. Jastrzębski, A. Koniewicz*, Wymagalność roszczeń, PPH 2006, Nr 5; *G. Jędrejek*, Odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń z tytułu ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody na osobie wyrządzone współmałżonkowi, MoP 2006, Nr 15; *T. Justyński*, Poczęcie i urodzenie się dziecka jako źródło odpowiedzialności cywilnej, Kraków 2003; *R. Kaczmarek*, Pojęcie szkody w literaturze karnistycznej w porównaniu z cywilnoprawną jej kwalifikacją, NP 1982, Nr 11–12; *M. Kaliński*, Glosa do uchw. SN(7) z 17.5.2007 r., III CZP 150/06, PA 2008, Nr 2; *tenże*, O wadliwej obiektywizacji szkody, SI 2007, t. 47; *tenże*, Szkada na osobie i jej naprawienie, Warszawa 2021; *R. Kasprzyk*, Bezprawność względna, SP 1988, Nr 3; *A. Kędzierska-Cieślak*, Odpowiedzialność społecznego zakładu pracy względem pracownika za szkody związane z pracą, Warszawa 1967; *taż*, Zagadnienie funkcji prawa cywilnego w związku z unormowaniem odszkodowania w ustawodawstwie polskim, w: Odpowiedzialność cywilna za wyrządzenie szkody (red. *S. Grzybowski*), Warszawa 1969; *M. Kępiński, R. Szczepaniak*, O bezpośrednim stosowaniu artykułu 77 ust. 1 Konstytucji, PiP 2000, Nr 3; *E. Klat-Górska, L. Klat-Wertelecka*, Oznaczenie strony w decyzji administracyjnej, ST 2004, Nr 7–8; *A. Klein*, Kilka uwag w kwestii charakteru prawnego odpowiedzialności za szkodę legalną, AUWr Nr 857, Prawo CXLIII, Wrocław 1985; *tenże*, Ustawowe prawo odstąpienia od umowy wzajemnej, Wrocław 1964; *A. Koch*, Glosa do uchw. SN z 6.4.1978 r., III CZP 19/78, OSPiKA 1979, Nr 6, poz. 103; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 2.3.1973 r., I PR 17/73, OSPiKA 1975, Nr 4, poz. 91; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 21.6.1976 r., IV CR 193/76, OSPiKA 1977, Nr 6, poz. 106; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 28.12.1981 r., IV CR 465/81, OSPiKA 1983, Nr 1, poz. 4; *tenże*, Metodologiczne zagadnienia związku przyczynowego w prawie cywilnym, Poznań 1975; *tenże*, Związek przyczynowy jako podstawa odpowiedzialności odszkodowawczej w prawie cywilnym, Warszawa 1975; *S. Koczur*, Wysokość odszkodowania za szkodę wyrządzoną spółce kapitałowej przez członka zarządu, MoP 2005, Nr 8; *A. Kolarski*, Prawo przewozowe. Komentarz, Warszawa 2002; *K. Kolba*, Glosa do wyr. SN z 28.6.1972 r., I PR 182/72, OSPiKA 1973, Nr 10, poz. 191; *J. Kondek*, Glosa do uchw. SN(7) z 26.4.2006 r., Pal 2008, Nr 1; *A. Kopff*, Roszczenie o wydanie uzyskanych korzyści w prawie autorskim i wynalazczym a roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, w: Studia z prawa zobowiązań (red. *Z. Radwański*), Warszawa–Poznań 1979; *J. Korzonek, I. Rosenblüth*, Kodeks zobowiązań. Komentarz. Przepisy wprowadzające – wyciągi z motywów ustawodawczych – ustawy dodatkowe, t. I, Kraków 1936; *K. Kosicki*, Kompensacja szkody niemajątkowej, innej niż na osobie, w reżimie kontraktowym w prawie polskim i niemieckim, w: Odpowiedzialność odszkodowawcza (red. *J. Jastrzębski*), Warszawa 2007; *E. Kowalewski*, Odszkodowanie ubezpieczeniowe za utracone korzyści, PA 1996, Nr 3; *M. Krajewski*, Relacje sprawcy i poszkodowanego a ubezpieczenie OC (osoba trzecia w ubezpieczeniu OC), cz. 1, PPH 2006, Nr 10; cz. 2, PPH 2006, Nr 11; *tenże*, Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej według kodeksu cywilnego, Warszawa 2011; *tenże*, Umowa przedwstępna, Warszawa 2000; *K. Kruczałak*, Charakter odpowiedzialności odszkodowawczej z art. 446 kodeksu cywilnego, PiP 1978, Nr 2; *J. Krzywicki*, Wina i ryzyko jako podstawy odpowiedzialności cywilnej, Warszawa 1931; *A. Kubas*, Rozszerzona skuteczność wierzytelności, SC 1969, t. XIII–XIV; *tenże*, Umowa na rzecz osoby trzeciej, ZNUJ Prace Prawnicze 1976, Nr 78; *tenże*, Wynagrodzenie szkody poniesionej w cudzym interesie, SC 1979 t. XXX; *tenże*, Zachowanie osób trzecich

jako przyczynienie się poszkodowanego, SC 1976, t. XXVII; *A. Kubas, J. Szwaja*, Glosa do wyr. SN z 17.2.1964 r., I CR 30/63, OSPIKA 1966, Nr 9, poz. 212; *J. Kuropatwiński*, Ekspektywa powstania wiarygodności w polskim prawie cywilnym, Bydgoszcz 2006; *F. Kurzer*, Umowny interes ujemny w kodeksie zobowiązań, Głos Adwokatów 1934, Nr 7–8; *R. Kwaśnicki, R. Lewandowski*, Culpa in contrahendo w prawie polskim i niemieckim, Pr.Sp. 2002, Nr 5; *B. Lackoroński*, Glosa do wyr. SN z 24.9.2008 r., II CSK 177/08, OSP 2009, Nr 10, poz. 108; *tenże*, Odpowiedzialność za tzw. szkody pośrednie w polskim prawie cywilnym, w: *Odpowiedzialność odszkodowawcza* (red. *J. Jastrzębski*), Warszawa 2007; *H. Lange*, w: *H. Lange, H. Hagen*, Wandlungen des Schadensersatzrechts, Heidelberg 1987; *K. Larenz*, Lehrbuch des Schuldrechts. Allgemeiner Teil, t. I, München 1987; *B. Lewaszkiewicz*, Zakres niedbalstwa jako podstawy odpowiedzialności cywilnej, NP 1956, Nr 3; *B. Lewaszkiewicz-Petrykowska*, Cywilna odpowiedzialność za szkodę jądrową w polskim prawie atomowym, PiP 1987, Nr 4; *taż*, Deliktowa odpowiedzialność za własne czyny w prawie cywilnym krajów europejskich, KPPrw. 1998, Nr 2; *taż*, Nowe tendencje w zakresie cywilnej odpowiedzialności zawodowej, w: *Rozprawy z polskiego i europejskiego prawa prywatnego* (red. *A. Mączyński, M. Pazdan, A. Szpunar*), Kraków 1994; *taż*, Odpowiedzialność cywilna prowadzącego na własny rachunek przedsiębiorstwo wprawiane w ruch za pomocą sił przyrody (art. 435 k.c.), Warszawa 1967; *taż*, Odpowiedzialność na zasadzie ryzyka a ubezpieczenie, SPE 1968, t. I; *taż*, Problem definicji winy jako podstawy odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych, ZNUŁ, Nauki Humanistyczno-Społeczne, Seria I, Nr 14, Łódź 1959; *taż*, Szkodą jądrową na osobie i w mieniu, w: *Problemy kodyfikacji prawa cywilnego (studia i rozprawy)* (red. *S. Soltysiński*), Poznań 1990; *taż*, Wina jako podstawa odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych, SPE 1969, t. II; *taż*, Wyrządzenie szkody przez kilka osób, Warszawa 1978; *J. Limpens*, La théorie de la „relativité aquilienne” en droit comparé, w: *Mélanges offerts à René Savatier*, Paris 1965; *J. Litowski*, Odpowiedzialność odszkodowawcza stron przetargu z ustawy o zamówieniach publicznych, PUG 1999, Nr 7–8; *R. Longchamps de Brier*, Uzasadnienie projektu kodeksu zobowiązań, Warszawa 1934; *tenże*, w: *Encyklopedia podręczna prawa prywatnego* (red. *F. Zoll, J. Wasilkowski*), t. II, Warszawa 1938; *E. Łętowska*, Bezpodstawne wzbogacenie, Warszawa 2000; *taż*, Charakter odpowiedzialności za szkody wyrządzone przy wykonywaniu funkcji publicznych i jej stosunek do odszkodowawczej odpowiedzialności kodeksowej, w: *Studia z prawa zobowiązań* (red. *Z. Radwański*), Warszawa–Poznań 1979; *taż*, Ochrona niektórych praw konsumentów, Warszawa 2001; *taż*, Odpowiedzialność państwa za szkody po nowelizacji kodeksu postępowania administracyjnego, w: *Kodeks postępowania administracyjnego po nowelizacji* (red. *S. Zawadzki*), Warszawa 1980; *taż*, Przyczynienie się małoletniego do wyrządzenia szkody, NP 1965, Nr 2; *taż*, Zbieg norm w prawie cywilnym, Warszawa 2002; *taż*, w: *System Prawa Administracyjnego*, t. III (red. *T. Rabska, J. Łętowski*), Ossolineum 1978; *J. Łopuski*, Odpowiedzialność za szkody wyrządzone w związku z użyciem sił przyrody (art. 152 k.z.). Jej znaczenie i ewolucja w perspektywie minionego 70-lecia, KPPrw. 2004, Nr 3; *A. Łukaszewska*, w: *J. Szachulowicz, M. Krassowska, A. Łukaszewska*, Gospodarka nieruchomościami. Przepisy i komentarz, Warszawa 1999; *M. Manowska*, Rękojmia i gwarancja, Pr.Sp. 1997, Nr 10; *Z. Masłowski*, Glosa do wyr. SN z 13.4.1962 r., 2 CR 46/62, OSPIKA 1964, Nr 1, poz. 3; *H. Mądrzak, D. Krupa, E. Marszałkowska-Krześ*, Postępowanie cywilne, Warszawa 1999; *D. Medicus*, Unmittelbarer und mittelbarer Schaden, Heidelberg–Karlsruhe 1977; *P. Mroczek*, Glosa do uchw. SN z 10.2.2000 r., II CKN 725/98, Pal. 2001, Nr 9–10; *C. Müller*, Schadensersatz für verlorene Chancen – Ei des Kolumbus oder Trojanisches Pferd?, www.wenger-plattner.ch/documents/SchadenersatzVerloreneChance.pdf, (dostęp: 22.1.2007 r.); *J. Napierala*, Glosa do wyr. SN z 9.8.1983 r., IV CR 273/83, NP 1985, Nr 2; *tenże*, Odpowiedzialność dłużnika za nieuchronne niewykonanie zobowiązania, Warszawa 1997; *tenże*, Odpowiedzialność eksportera i importera za naruszenie umowy międzynarodowej sprzedaży towarów, Warszawa 1998; *tenże*, Ryzyko ponoszenia konsekwencji majątkowych z tytułu niewykonania zobowiązania w obrocie gospodarczym, Warszawa–Poznań 1991; *tenże*, Utracony zysk jako postać szkody w prawie niemieckim, RPEiS 1991, Nr 4; *tenże*, Z problema-

tyki *lucrum cessans* w obrocie społecznym, RPEiS 1983, Nr 4; *J. Naworski*, Glosa do uchw. SN z 22.4.1997 r., III CZP 14/97, R.Pr. 1998, Nr 1; *M.J. Naworski*, Status prawny wspólnoty mieszkaniowej, MoP 2002, Nr 13; *M. Nazar*, Status prawny wspólnoty mieszkaniowej, Rej. 2000, Nr 4; *M. Nesterowicz*, Glosa do wyr. SA w Krakowie z 9.3.2001 r., I ACa 124/01, PS 2002, Nr 10; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 2.6.1972 r., I CR 42/72, OSPiKA 1973, Nr 7–8, poz. 152; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 4.1.1979 r., II CR 1/79, NP 1980, Nr 11–12; *tenże*, Odpowiedzialność cywilna biur podróży, Warszawa 1974; *tenże*, Odpowiedzialność cywilna za szkody wyrządzone przez leki, w: *Studia z prawa cywilnego i gospodarczego* (red. *B. Gnela, J. Koczanowski, R. Szostak*), Kraków 2000; *tenże*, Odpowiedzialność kontraktowa i deliktowa. Uwagi de lege ferenda i o stosowaniu prawa, PiP 1999, Nr 1; *tenże*, Prawo medyczne, Toruń 2001; *tenże*, Prawo turystyczne, Bydgoszcz 1999; *H. Niederländer*, Schadensersatz bei hypothetischen Schadensereignissen, Archiv für die civilistische Praxis 1954, Nr 153; *Z.K. Nowakowski*, Glosa do wyr. SN z 25.1.1961 r., 4 CR 360/60, OSPiKA 1962, Nr 6, poz. 151; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 24.1.1964 r., I CR 46/64, OSPiKA 1966, Nr 1, poz. 5; *tenże*, Odpowiedzialność cywilna za cudze czyny według kodeksu zobowiązań, Poznań 1948; *tenże*, Odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń za szkody przyszłe, związane z wypadkami samochodowymi, w: *Obowiązkowe ubezpieczenia komunikacyjne w PRL. Zagadnienia wybrane* (red. *A. Wąsiewicz*), Poznań 1979; *tenże*, Prawo rzeczowe, Warszawa 1969; *tenże*, Wina jako podstawa odpowiedzialności za wyrządzoną szkodę, PN 1950, Nr 1; *E. Nowińska, M. du Vall*, Komentarz do ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, Warszawa 2001; *K. Oftinger, E.W. Stark*, Schweizerisches Haftpflichtrecht, t. 1, Zürich 1995; *A. Ohanowicz*, Glosa do uchw. SN z 13.6.1959 r., 3 CO 11/59, OSPiKA 1960, Nr 2, poz. 45; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 17.2.1964 r., I CR 30/63, OSPiKA 1966, Nr 4, poz. 90; *tenże*, Niesłuszne wzbogacenie, Warszawa 1956; *tenże*, Odpowiedzialność za szkodę z tytułu ryzyka a wina własna poszkodowanego, w: *Rozprawy prawnicze* (red. *W. Osuchowski, M. Sośniak, B. Walaszek*), Kraków–Warszawa 1964; *tenże*, Rodzaje odpowiedzialności za szkodę wedle kodeksu zobowiązań i ich wzajemny stosunek, RPE 1961, Nr 2; *tenże*, Zbieg norm w polskim prawie cywilnym, Warszawa 1963; *tenże*, Zobowiązania. Część ogólna, Poznań 1954; *tenże*, Zobowiązania – część ogólna, Warszawa 1958; *tenże*, Zobowiązania przemienne, RPEiS 1974, Nr 3; *M. Owczarek*, Problem bezprawności względnej w systemie odpowiedzialności deliktowej, Pal. 2004, Nr 5–6; *taż*, Zmniejszenie odszkodowania na podstawie art. 362 KC, MoP 2003, Nr 4; *T. Pajor*, Odpowiedzialność dłużnika za niewykonanie zobowiązania, Warszawa 1982; *tenże*, Przemiany w funkcjach odpowiedzialności cywilnej, w: *Rozprawy z polskiego i europejskiego prawa prywatnego* (red. *A. Mączyński, M. Pazdan, A. Szpunar*), Kraków 1994; *tenże*, Pure economic loss. Polish report, w: *Rapports polonais présentés au XVIIe Congrès International de Droit Comparé*, Utrecht, 16–22 juillet 2006, Łódź 2006; *tenże*, Uwagi o przyczynieniu się poszkodowanego do powstania szkody, w: *Odpowiedzialność cywilna* (red. *M. Pyziak-Szafnicka*), Kraków 2004; *J. Panowicz-Lipska*, Majątkowa ochrona dóbr osobistych, Warszawa 1975; *H. Paruzal*, Notka do wyr. SN z 13.5.1969 r., II CR 123/69, OSPiKA 1970, Nr 6, poz. 122; *M. Pazdan*, Odpowiedzialność cywilna za świadome skorzystanie ze szkody wyrządzonej przez osobę trzecią, NP 1968, Nr 4; *tenże*, Z pogranicza statutu kontraktowego i deliktowego, SIS 1984, Nr 9; *K. Piasecki*, Charakter i zasady wyrokowania na podstawie art. 330 k.p.c., NP 1961, Nr 5; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 17.12.1976 r., III PR 187/76, OSPiKA 1978, Nr 3, poz. 45; *tenże*, w: *Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem* (red. *J. Jodłowski, K. Piasecki*), t. II, Warszawa 1989; *W. Piechocki*, Ustalenie wysokości odszkodowania z tytułu nieprawidłowości w konkursach, NP 1972, Nr 5; *M. Piekarski*, Odpowiedzialność odszkodowawcza za niedobory, Warszawa 1977; *J. Pietrzykowski*, Glosa do orz. GKA z 22.12.1983 r., IP-6753/83, OSPiKA 1985, Nr 10, poz. 183; *K. Pietrzykowski*, Bezprawność jako przesłanka odpowiedzialności deliktowej a zasady współżycia społecznego i dobre obyczaje, w: *Odpowiedzialność cywilna* (red. *M. Pyziak-Szafnicka*), Kraków 2004; *Z. Policzkiewicz-Zawadzka*, Glosa do wyr. SW dla m.st. Warszawy z 26.1.1965 r., 2 CR 758/64, PiP 1966, Nr 1; *taż*, Odpowiedzialność stron w stosunku kontraktacji w obrocie powszechnym, Warszawa 1980; *N. Półtorak*, Odpowiedzialność odszkodowawcza

państwa w prawie Wspólnot Europejskich, Kraków 2002; *J. Pruszyński*, Przyczynienie się poszkodowanego do wyrządzenia szkody (art. 362 k.c.), Pal. 1974, Nr 11; *M. Pyziak-Szafnicka*, Odpowiedzialność cywilna prowadzącego przedsiębiorstwo za szkodę ekologiczną, w: *Studia z prawa prywatnego*, Łódź 1997; *Z. Radwański*, Glosa do uchw. SN(PSIC) z 29.1.1957 r., I CO 37/56, NP 1957, Nr 12; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 2.12.1964 r., I PR 408/64, OSPiKA 1966, Nr 6, poz. 128; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 4.9.1967 r., I PR 23/67, OSPiKA 1969, Nr 1, poz. 5; *tenże*, Odpowiedzialność odszkodowawcza za szkody wyrządzone przy wykonywaniu władzy publicznej w świetle projektowanej nowelizacji k.c., RPEiS 2004, Nr 2; *tenże*, Zadośćuczynienie pieniężne za szkodę niemajątkową. Rozwój i funkcja społeczna, Poznań 1956; *tenże*, Zmiany w KC dotyczące odpowiedzialności organów wykonujących władzę publiczną, MoP 2004, Nr 21; *M. Rafacz-Krzyżanowska*, Odszkodowawcze roszczenia pracowników w związku z wydaną opinią, Pal. 1971, Nr 12; *taż*, Odpowiedzialność majątkowa pracownika wobec zakładu pracy, Warszawa 1969; *J. Rajski*, Odpowiedzialność cywilna przewoźnika lotniczego w prawie międzynarodowym i krajowym, Warszawa 1968; *tenże*, Odpowiedzialność międzynarodowa za szkody wyrządzone przez obiekty kosmiczne, Warszawa 1974; *tenże*, Odpowiedzialność za produkt niebezpieczny w świetle nowych przepisów kodeksu cywilnego, PPH 2001, Nr 1; *J. Rajski, W. Kocot, K. Zaradkiewicz*, Prawo o kontraktach w obrocie gospodarczym, Warszawa 2002; *P. Ratusznik*, O nieprawidłowościach w rozumieniu tzw. bezprawności względnej – glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 23.05.2019 r., II CSK 360/18, Glosa 2022, Nr 3; *tenże*, Zasadzenie odszkodowania w wysokości hipotetycznych, nieponiesionych kosztów naprawy – glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 16.12.2021 r., III CZP 66/20, Glosa 2023, Nr 1; *tenże*, Zastępcze (przedegzekucyjne) wykonanie zobowiązania, SPP 2021, Nr 2; *G. Rejman*, w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz* (red. *G. Rejman*), Warszawa 1999; *S. Reps*, Odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń za szkody wyrządzone przez posiadacza lub kierującego pojazdem mechanicznym osobom im bliskim, PA 2004, Nr 3; *J. Rezler*, Naprawienie szkody wynikłej ze spowodowania uszczerbku na ciele lub zdrowiu (według prawa cywilnego), Warszawa 1968; *M. Romanowski*, Umowa o pośrednictwo w obrocie giełdowym, Warszawa 2002; *F. Rosengarten*, Odsetki za opóźnienie a odszkodowanie, Pal. 1982, Nr 9–10; *S. Rudnicki*, Glosa do post. SN z 10.12.2004 r., III CK 55/04, PS 2005, Nr 6; *tenże*, Odpowiedzialność z tytułu wypełnienia weksla in blanco niezgodnie z porozumieniem wekslowym, w: *Odpowiedzialność odszkodowawcza* (red. *J. Jastrzębski*), Warszawa 2007; *M. Saffjan*, Naprawienie krzywdy niemajątkowej w ramach odpowiedzialności ex contractu, w: *Odpowiedzialność cywilna* (red. *M. Pyziak-Szafnicka*), Kraków 2004; *tenże*, Odpowiedzialność odszkodowawcza władzy publicznej, Warszawa 2004; *tenże*, Odpowiedzialność państwa na podstawie art. 77 Konstytucji RP, PiP 1999, Nr 4; *tenże*, Prawo i medycyna. Ochrona praw jednostki a dylematy współczesnej medycyny, Warszawa 1998; *tenże*, Prawo wobec ingerencji w naturę ludzkiej prokreacji, Warszawa 1990; *tenże*, Problematyka tzw. bezprawności względnej oraz związku przyczynowego na tle odpowiedzialności za niezgodne z prawem akty normatywne, w: *Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana* (red. *L. Ogiegło, W. Popiołek, M. Szpunar*), Kraków 2005; *M. Saffjan, K. Matuszyk*, Odpowiedzialność odszkodowawcza władzy publicznej, Warszawa 2009; *G. Schiemann*, *Das Rätsel Vorteilsausgleichung*, w: *Festschrift für Eduard Picker zum 70. Geburtstag* (Hrsg. *T. Lobinger*), Tübingen 2010; *J. Senkowski*, Kryteria zmniejszenia obowiązku naprawienia szkody według art. 362 Kodeksu cywilnego, NP 1968, Nr 9; *tenże*, Pojęcie przyczynienia się poszkodowanego do szkody, NP 1968, Nr 1; *W. Serda*, Nienależne świadczenie, Warszawa 1988; *W. Siedlecki*, Glosa do wyr. SN z 16.11.1962 r., III CR 8/62, PiP 1964, Nr 7; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 16.1.1969 r., I CR 514/68, OSPiKA 1970, Nr 6, poz. 120; *tenże*, O tak zwanych umowach procesowych, w: *Studia z prawa zobowiązań* (red. *Z. Radwański*), Warszawa–Poznań 1979; *A. Sinkiewicz*, Pojęcie i rodzaje szkody w polskim prawie cywilnym, Rej. 1998, Nr 2; *J. Skąpski*, Glosa do uchw. SN z 30.1.1970 r., III CZP 102/69, OSPiKA 1971, Nr 2, poz. 31; *tenże*, Własność lokali w świetle ustawy z 24 czerwca 1994 r., KPPryw. 1996, Nr 2; *J.J. Skoczył*, Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez władzę publiczną, Warszawa 2005; *R. Skubisz*, Prawo z rejestracji

znaku towarowego i jego ochrona. Studium z zakresu prawa polskiego na tle prawnoporównawczym, Lublin 1988; *T. Smyczyński*, Nasciturus jako podmiot roszczeń odszkodowawczych, PA 1995, Nr 3; *T. Sokołowski*, Głosa do uchw. SN z 7.2.2008 r., III CZP 115/07, PA 2008, Nr 3; *tenże*, Odszkodowanie ubezpieczeniowe w razie szkody wyrządzonej w majątku wspólnym przez jednego z małżonków, PA 1998, Nr 1; *tenże*, Szkoda wyrządzona przez małżonka w majątku wspólnym – polemika, PA 1998, Nr 3; *S. Soltysieński*, Charakter praw wynalazczy, Poznań 1967; *tenże*, Licencje na korzystanie z cudzych rozwiązań technicznych, Warszawa 1970; *tenże*, Odpowiedzialność PZU w ramach obowiązkowych ubezpieczeń komunikacyjnych OC za szkody powstałe w następstwie niemożliwości korzystania z pojazdu przez poszkodowanego, w: Obowiązkowe ubezpieczenia komunikacyjne w PRL. Zagadnienia wybrane (red. *A. Wąsiewicz*), Poznań 1979; *M. Sośniak*, Bezprawność zachowania jako przesłanka odpowiedzialności cywilnej za czyny niedozwolone, Kraków 1959; *tenże*, Deliktowe i kontraktowe roszczenia w prawie przewozowym. Prace prawnicze z zakresu prawa przewozowego, t. III, Katowice 1972; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 6.7.1966 r., I CR 134/64, OSPiKA 1967, Nr 8, poz. 183; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 18.12.1974 r., II CR 673/74, OSPiKA 1976, Nr 4; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 11.1.1978 r., III PR 183/78, OSPiKA 1979, Nr 1, poz. 17; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 14.9.1983 r., I CR 249/83, OSPiKA 1984, Nr 7–8; *tenże*, „Negligence” jako podstawa odpowiedzialności cywilnej w prawie anglo-amerykańskim, PPHZ Katowice 1981, t. 5; *tenże*, Zagadnienie związku przyczynowego a dowód prima facie w procesach lekarskich, w: Księga pamiątkowa ku czci Kamila Stefki, Warszawa–Wrocław 1967; *tenże*, Znaczenie zgody uprawnionego w zakresie cywilnej odpowiedzialności odszkodowawczej, ZNUJ 1959, Nr 27, Prace prawnicze Nr 6; *J. v. Staudinger*, *G. Schiemann*, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Recht der Schuldverhältnisse, t. 2, Berlin 1998; *L. Stecki*, Głosa do wyr. SN z 28.1.1975 r., I PR 187/74, OSPiKA 1976, Nr 6, poz. 111; *tenże*, Odpowiedzialność cywilna za skorzystanie ze szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym, Warszawa 1983; *tenże*, Problematyka odpowiedzialności za szkodę pośrednią, w: Problemy kodyfikacji prawa cywilnego (studia i rozprawy) (red. *S. Soltysieński*), Poznań 1990; *tenże*, Zasada pełnej kompensacji szkody. Zagadnienia wybrane, w: Rozprawy z prawa cywilnego (red. *J. Bleszyński*, *J. Rajski*), Warszawa 1985; *K. Stefaniuk*, Głosa do wyr. SN z 10.9.1965 r., II CR 283/65, OSPiKA 1967, Nr 7–8, poz. 174; *A. Stelmachowski*, Wstęp do teorii prawa cywilnego, Warszawa 1969; 1984; *H. Stoll*, Kausalzusammenhang und Normzweck im Deliktsrecht, Tübingen 1968; *Z. Strus*, Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny, Pal. 2001, Nr 1–2; *R. Szczepaniak*, Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wydaniem aktu normatywnego, KPPryw. 1999, Nr 3; *tenże*, Problem odpowiedzialności za szkody wyrządzone aktami nadzoru nad samorządem terytorialnym, ST 1998, Nr 10; *A. Szewc*, Naruszenie własności przemysłowej, Warszawa 2003; *A. Szpunar*, Czyny niedozwolone w kodeksie cywilnym, SC 1970, t. XV; *tenże*, Głosa do uchw. SN(7) z 21.11.1967 r., III PZP 37/67, OSPiKA 1968, Nr 11, poz. 234; *tenże*, Głosa do uchw. SN z 24.8.1990 r., I CR 422/90, OSP 1992, Nr 1, poz. 7; *tenże*, Głosa do uchw. SN z 11.10.1991 r., II PZP 1/91, OSP 1992, Nr 11, poz. 256; *tenże*, Głosa do uchw. SN z 27.4.2001 r., III CZP 5/01, PS 2002, Nr 5; *tenże*, Głosa do uchw. SN z 12.10.2001 r., III CZP 57/01, OSP 2002, Nr 5, poz. 61; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 27.3.–17.5.1947 r., C III 230/47, PiP 1948, Nr 1; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 3.3.1956 r., 2 CR 166/56, OSPiKA 1959, Nr 7–8, poz. 197; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 24.2.1961 r., 2 CR 1036/59, OSPiKA 1962, Nr 7–8, poz. 194; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 12.1.1962 r., I CR 142/61, PiP 1963, Nr 2; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 31.8.1962 r., 3 CR 20/62, OSPiKA 1963, Nr 7–8; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 28.1.1963 r., 2 CR 193/62, NP 1964, Nr 4; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 2.8.1963 r., I PR 270/63, w: Odpowiedzialność cywilna. Komentarz w formie glos, Sopot 1997; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 8.1.1965 r., II CR 2/65, OSPiKA 1967, Nr 9, poz. 220; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 4.3.1965 r., III CR 9/65, OSPiKA 1966, Nr 2, poz. 34; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 2.3.1966 r., II PR 18/66, NP 1966, Nr 10; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 3.5.1967 r., II PR 120/67, PiP 1968, Nr 1; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 4.7.1969 r., I CR 116/69, OSPiKA 1970, Nr 4, poz. 89; *tenże*, Głosa do wyr. SN z 27.3.1979 r., IV CR 46/79, PiP 1980, Nr 5; *tenże*, Głosa do wyr. SN

z 3.6.1980 r., II CR 148/80, PiP 1982, Nr 3–4; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 19.8.1980 r., IV CR 283/80, NP 1982, Nr 1–2; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 10.12.1985 r., II CR 445/85, OSPiKA 1987, Nr 1, poz. 5; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 9.5.1986 r., IV CR 79/86, OSPiKA 1989, Nr 6, poz. 118; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 1.12.1986 r., II CR 362/86, PiP 1989, Nr 2; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 14.9.2000 r., V CKN 113/00, PS 2001, Nr 11–12; *tenże*, Kilka uwag o przyczynieniu się poszkodowanego do zwiększenia szkody, Rej. 2002, Nr 11; *tenże*, Nadużycie prawa podmiotowego, Kraków 1947; *tenże*, Naprawienie szkody wyrządzonej przez funkcjonariusza pocztowego, Pal. 1970, Nr 4; *tenże*, O funkcjach odpowiedzialności cywilnej, ZNUJ PPWI 1974, Nr 1; *tenże*, O obowiązku poddania się operacji, NP 1979, Nr 11; *tenże*, O roszczeniach regresowych zakładu ubezpieczeń, NP 1990, Nr 7–9; *tenże*, O sposobach naprawienia szkody na mieniu, NP 1971, Nr 11; *tenże*, O zakresie odpowiedzialności za szkodę na osobie, NP 1974, Nr 12; *tenże*, Ochrona dóbr osobistych, Warszawa 1979; *tenże*, Ochrona posiadania a roszczenia odszkodowawcze, PiP 1964, Nr 4; *tenże*, Odpowiedzialność cywilna. Komentarz w formie glos, Sopot 1997; *tenże*, Odszkodowanie na rzecz najbliższych członków rodziny zmarłego, PiP 1968, Nr 11; *tenże*, Odszkodowanie za szkodę majątkową. Szkoda na mieniu i osobie, Bydgoszcz 1998; *tenże*, Przyczynienie się do powstania szkody w wypadku komunikacyjnym, Rej. 2001, Nr 6; *tenże*, Renta dla okaleczonego dziecka, NP 1962, Nr 9; *tenże*, Renta na rzecz pozostałego przy życiu małżonka, PiP 1972, Nr 1; *tenże*, Restytucja naturalna jako sposób naprawienia szkody, NP 1985, Nr 1; *tenże*, Roszczenie małoletniego o rentę wypadkową, NP 1968, Nr 4; *tenże*, Szkoda wyrządzona przed urodzeniem dziecka, SC 1969, t. XIII–XIV; *tenże*, Szkoda wyrządzona przez zawalenie się budowli, NP 1965, Nr 6; *tenże*, Szkody wyrządzone legalnym działaniem administracji, SPE 1985, t. XXXI; *tenże*, Świadczenia w razie śmierci osoby bliskiej, PA 1996, Nr 2; *tenże*, Ustalenie odpowiedzialności za szkodę przyszłą, Pal. 1973, Nr 5; *tenże*, Ustalenie odszkodowania w prawie cywilnym, Warszawa 1975; *tenże*, Ustalenie odszkodowania według przepisów kodeksu cywilnego, NP 1965, Nr 4; *tenże*, Ustalenie odszkodowania z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia komunikacyjnego, KPPryw. 1993, Nr 1; *tenże*, Utrata możliwości korzystania z rzeczy, Rej. 1998, Nr 10; *tenże*, Uwagi o funkcjach odpowiedzialności odszkodowawczej, PiP 2003, Nr 1; *tenże*, Uwagi o rencie na rzecz poszkodowanego, w: Studia z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Biruty Lewaszkiewicz-Petrykowskiej (red. *A. Szpunar*), Łódź 1997; *tenże*, Uwagi o zbiegu roszczeń odszkodowawczych, w: Rozprawy z prawa cywilnego (red. *J. Bleszyński, J. Rajski*), Warszawa 1985; *tenże*, Wina poszkodowanego w prawie cywilnym, Warszawa 1971; *tenże*, Wynagrodzenie szkody wynikłej wskutek śmierci osoby bliskiej, Bydgoszcz 2000; *tenże*, Wynagrodzenie szkody wynikłej wskutek wypadku komunikacyjnego, Warszawa 1976; *tenże*, Zachowanie się poszkodowanego jako podstawa do zmniejszenia odszkodowania, NP 1957, Nr 6; *tenże*, Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową, Bydgoszcz 1999; *tenże*, Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową w kodeksie cywilnym, PiP 1965, Nr 3; *tenże*, Zakres obowiązku naprawienia szkody, PiP 1960, Nr 1; *tenże*, Zasada pełnego odszkodowania w prawie cywilnym, PiP 1973, Nr 5; *tenże*, Zbieg roszczeń odszkodowawczych, RPEiS 1974, Nr 1; *tenże*, Zmiana wysokości lub czasu trwania renty, NP 1969, Nr 9; *J. Szachulowicz*, Gospodarka nieruchomościami, Warszawa 2001; *tenże*, Nowe prawo wodne z komentarzem, Warszawa 2003; *A. Śmieja*, Związek przyczynowy i zasady współzycia społecznego w świetle art. 419 k.c., AUWr, Nr 1152, Prawo CLXXXVI, Wrocław 1990; *M. Śmigiel*, Zasada compensatio lucri cum damno a świadczenia z ubezpieczeń gospodarczych, PUG 2001, Nr 4; *M. Świdowska*, Zadośćuczynienie jako środek rekompensaty szkód niemajątkowych w przypadku naruszenia dóbr osobistych osób prawnych, w: Odpowiedzialność odszkodowawcza (red. *J. Jastrzębski*), Warszawa 2007; *R. Taubenschlag*, Rzymskie prawo prywatne na tle praw antycznych, Warszawa 1955; *A. Tischner*, Odpowiedzialność majątkowa za naruszenie prawa do znaku towarowego, Warszawa 2008; *J. Tokarzewska*, Odpowiedzialność odszkodowawcza państw członkowskich Unii Europejskiej wobec podmiotów prywatnych, PiP 1998, Nr 12; *R. Trzaskowski*, Właściwość (natura) zobowiązaniowego stosunku prawnego jako ograniczenie zasady swobody kształtowania treści umów, KPPryw. 2000, Nr 2; *M. Walasik*, Glosa do wyr. SN z 9.5.2002 r., II CKN

803/00, OSP 2004, Nr 7–8, poz. 95; *B. Walaszek*, *Nasciturus* w prawie cywilnym, PiP 1956, Nr 7; *M. Walachowska*, Wyłączenie odpowiedzialności UFG za szkody wyrządzone posiadaczowi pojazdu mechanicznego przez kierującego nieubezpieczonym pojazdem a roszczenia osób pośrednio poszkodowanych, PA 2016, Nr 4; *W. Warkalło*, Glosa do uchw. SN(7) z 27.3.1961 r., I CO 27/60, PiP 1963, Nr 1; *tenże*, Odpowiedzialność odszkodowawcza. Funkcje, rodzaje, granice, Warszawa 1962; 1972; *tenże*, Przemiany odpowiedzialności cywilnej, w: *Tendencje rozwoju prawa cywilnego* (red. *E. Łętowska*), Ossolineum 1983; *tenże*, Ubezpieczenie a odpowiedzialność odszkodowawcza, SC 1970, t. XVI; *tenże*, Z problematyki skutków prawnych niewykonania zobowiązań, w: *Materiały dyskusyjne do projektu kodeksu cywilnego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, Warszawa 1955; *tenże*, Zasada odszkodowania w ubezpieczeniach, SC 1969, t. XIII–XIV; *tenże*, w: *Ubezpieczenia majątkowe. Ochrona ubezpieczeniowa mienia społecznego* (red. *W. Warkalło*), Warszawa 1969; *W. Warkalło*, *H. Zwolińska*, *Odszkodowania i inne świadczenia wypadkowe*, Warszawa 1951; *A. Wąsiewicz*, Odpowiedzialność cywilna za wypadki samochodowe na tle obowiązkowego ubezpieczenia, Warszawa 1969; *tenże*, Odpowiedzialność odszkodowawcza z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej i autocasco a ogólne zasady prawa odszkodowawczego, w: *Studia z prawa zobowiązań* (red. *Z. Radwański*), Warszawa–Poznań 1979; *tenże*, Odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń za szkodę na osobie wyrządzoną ruchem pojazdu mechanicznego, PA 1997, Nr 4; *tenże*, Odszkodowanie w razie szkody w pojeździe mechanicznym, PA 1996, Nr 3; *tenże*, Ubezpieczenia komunikacyjne, Bydgoszcz–Poznań 2001; *tenże*, Zakres naprawienia szkody w pojeździe mechanicznym według kodeksu cywilnego, w: *Prace cywilistyczne* (red. *S. Wójcik*), Warszawa 1990; *A. Wąsiewicz*, *M. Orlicki*, Koszt usługi likwidacji szkody jako element odszkodowania z tytułu ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, PA 1999, Nr 3; *E. Wengerek*, Glosa do wyr. SN z 21.1.1963 r., III CR 191/62, OSPiKA 1964, Nr 12, poz. 244; *K. Wesolowski*, Glosa do uchw. SN z 25.2.1986 r., III CZP 2/86, OSPiKA 1988, Nr 2, poz. 28; *J. Widło*, Glosa do uchw. SN z 27.4.2001 r., III CZP 5/01, OSP 2003, Nr 3, poz. 74; *B. Więzowska*, Odpowiedzialność cywilna na zasadzie słuszności, Warszawa 2009; *J. Winiarz*, O wynagrodzeniu szkód wyrządzonych przez funkcjonariuszy państwowych, Warszawa 1956; *tenże*, Obowiązek naprawienia szkody, Warszawa 1970; *tenże*, Odpowiedzialność cywilna z tytułu nadzoru nad dzieckiem, Warszawa 1973; *tenże*, Odpowiedzialność państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy, Warszawa 1962; *tenże*, Sprawozdanie z dyskusji na zebraniu naukowym Działu Prawa Cywilnego INP PAN z dnia 7.4.1961 r., w: *Sprawozdania z prac naukowych Wydziału I PAN*, 1961, Nr 4; *tenże*, Ustalenie wysokości odszkodowania, Warszawa 1962; *E. Wojtaszek*, Odpowiedzialność cywilna z tytułu szkód wyrządzonych dziecku przed jego poczęciem, NP 1990, Nr 10–12; *T. Woś*, Wywłaszczenie i zwrot wywłaszczonych nieruchomości, Warszawa 2004; *P. Wójcik*, Odpowiedzialność cywilna za szkodę w środowisku według prawa polskiego, PA 1997, Nr 4; *M. Wrzolek-Romańczuk*, Umowa przedwstępna, Warszawa 1998; *A. Wyrozumka*, w: *Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe* (red. *J. Barcz*), Warszawa 2004; *K. Zagrobelny*, O okolicznościach kształtujących odszkodowawczą odpowiedzialność dłużnika, w: *AUWr* Nr 2897 (red. *P. Machnikowski*), Prawo CCC, Wrocław 2006; *J. Zatorska*, Odpowiedzialność odszkodowawcza państwa członkowskiego za działania władzy sądowniczej na przykładzie Polski i Francji, EPS 2008, Nr 7; *F. Zoll*, Rzymskie prawo prywatne (Pandekta), t. IV A, Zobowiązania, Warszawa–Kraków 1920.

§ 1. Odpowiedzialność odszkodowawcza – uwagi ogólne

I. Istota i względny charakter odpowiedzialności odszkodowawczej

Odpowiedzialność odszkodowawcza jest uznawana za filar prawa cywilnego². Jej 1
różne rodzaje łączy jedna cecha wspólna – świadczenie zmierzające do naprawienia
szkody, czyli najogólniej ujmując, zaspokojenia uszczerbku powstałego w dobrach jed-
nej osoby (określanej mianem poszkodowanego) przez inny podmiot.

Świadczenie odszkodowawcze stanowi element treści stosunku obligacyjnego, co 2
uzasadnia zaliczenie problematyki odszkodowawczej do prawa zobowiązań. Dał temu
wyraz ustawodawca, zamieszczając regulację poświęconą szkodzi i jej naprawieniu
w przepisach ogólnych Księgi trzeciej Kodeksu cywilnego (por. art. 361–363 KC).
W przypadku odszkodowania mamy do czynienia z jedną z postaci świadczenia jako
elementu stosunku prawnego. Podmiot odpowiedzialny jest zatem dłużnikiem, a więź
łącząca go z wierzycielem ma charakter względny, co stanowi podstawową cechę obo-
wiązku odszkodowawczego.

Jak w każdym zobowiązaniu, obowiązki dłużnika są tu uzależnione od istnienia po 3
stronie wierzyciela chronionego prawnie interesu³. W przypadku odpowiedzialności
odszkodowawczej interes ten wyznaczają niekorzystne – w powszechnie przyjmowa-
nej ocenie – następstwa jakiegoś zdarzenia dla sfery dóbr poszkodowanego. Zdarze-
nie to określa się mianem zdarzenia szkodzącego. Immanentną przesłanką powstania
i istnienia zobowiązania odszkodowawczego jest **szkoda**. Jej bliższemu określeniu po-
święcone będą dalsze rozważania (Nb 242). Tu należy zaznaczyć, że szkoda pojmo-
wana jako uszczerbek nie stanowi *per se* o powstaniu odpowiedzialności odszkodowaw-
czej. Aby taka odpowiedzialność powstała, normy prawne muszą nakładać na podmiot
inny niż poszkodowany obowiązek odszkodowawczy. Z tego względu trafne jest
stwierdzenie, że szkoda stanowi samodzielną, ale nie jedyną przesłankę odpowiedzial-
ności odszkodowawczej⁴. Nieraz mamy bowiem do czynienia z niewątpliwie nieko-
rzystnym dla danego podmiotu uszczerbkiem, który uznamy za szkodę, ale nikt nie
jest zobowiązany do jej naprawienia; skutki szkodowe spoczną definitywnie na tej
osobie i nie zaistnieje węzeł obligacyjny wynikający z wystąpienia szkody.

Jak zaznaczono w doktrynie⁵, obciążenie skutkami zdarzenia szkodzącego innej 4
osoby niż poszkodowany stanowi konsekwencję ocen społecznych mających podstawę
w szeroko pojętym poczuciu sprawiedliwości. Poczucie to leży u źródła norm obciążających odpowiedzialnością odszkodowawczą dłużnika. Odpowiedzialność odszko-
dowawcza ma swoje źródło w idei sprawiedliwości wyrównawczej, ale w konkretnym
przypadku musi zawsze wynikać z normy prawnej.

² A. Stelmachowski, Wstęp, 1969, s. 243.

³ Por. W. Czachórski, Zarys prawa zobowiązań, s. 97.

⁴ A. Sinkiewicz, Pojęcie i rodzaje szkody, s. 61.

⁵ T. Dybowski, w: System PrCyw, t. III, cz. 1, 1981, s. 165.

[Przejdź do księgarni →](#)